

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGA

ATASKAITA DĖL SULAIKYTŲ ASMENŲ TEISIŲ PADĖTIES VILNIAUS RINKTINĖS G. ŽAGUNIO UŽKARDOJE

2014-05-22 Nr. 2014/1-60(02)

Vilnius

I. BENDRA INFORMACIJA APIE PATIKRINIMĄ

1. Lietuvos Respublikos Seimas 2013-12-03 įstatymu Nr. XII-630 ratifikavo Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą Fakultatyvų protokolą (toliau vadinama – Fakultatyvus protokolą) ir priėmė Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo (toliau vadinama – LRSKĮ) pakeitimus, pagal kuriuos Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai (toliau vadinama – Įstaiga) papildomai pavedė vykdyti nacionalinę kankinimų prevenciją laisvės apribojimo vietose¹ ir nuolat jose lankytis (2014-01-01 įsigaliojusios LRSKĮ 3 ir 19¹ straipsnių nuostatos).

2. Seimo kontrolieriams organizuojant jiems pavestą nacionalinės kankinimų prevencijos veiklą tai atlikti padeda įstaigos struktūrinis padalinys – Žmogaus teisių biuras (toliau vadinama – Biuras). Biuro patarėjai Kristina Brazevič ir Juras Taminskas bei vyriausioji specialistė Deimantė Karužienė, atlikdami jiems Seimo kontrolieriaus, Įstaigos vadovo Augustino Normanto pavestas užduotis, 2014-03-26 vertino sulaikytų asmenų teisių padėtį Vilniaus rinktinės G. Žagunio užkardeje (toliau vadinama – Užkarda). Patikrinimo metu buvo bendrauta su Užkardos vadu Žydrūnu Vaikasu.

II. TAIKYTINOS TEISĖS AKTŲ NUOSTATOS

3. Sulaikytų asmenų teisių padėties Užkardeje teisinis reglamentavimas:

3.1. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (toliau vadinama – ATPK).

Pagal ATPK 266 straipsnio 1 dalies 3 punktą, tarp organų (pareigūnų), turinčių teisę vykdyti administracinį sulaikymą, yra Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai – už pasienio teisinio režimo taisyklių, pasienio kontrolės punktų veiklos taisyklių arba muitų taisyklių pažeidimus, už neteisėtą valstybės sienos perėjimą dėl neatsargumo, už nepaklusimą uniformuoto Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūno teisėtam reikalavimui sustabdyti transporto priemonę.

¹ Laisvės apribojimo (atėmimo) vieta yra laikytina bet kuri valstybės jurisdikcijoje esanti ir kontroliuojama įstaiga, kurioje valdžios institucijai įsakius, paraginus, sutikus ar pritarus asmenims yra arba gali būti apribota laisvė. Laisvės apribojimas reiškia bet kokią asmens sulaikymą ar įkalinimą, ar apgyvendinimą viešojoje ar privačioje laisvės apribojimo vietoje, kurios tam tikros teisminės, administracinės ar kitos valdžios institucijos įsakymu tam asmeniui neleidžiama savo noru palikti (Fakultatyvaus protokolo 4 straipsnis).

Pagal ATPK 267 straipsnio 2 dalį, asmenys, traukiami administracinėn atsakomybėn už pasienio teisinio režimo taisyklių arba pasienio kontrolės punktų veiklos taisyklių pažeidimus, gali būti sulaikyti iki 3 valandų protokolui surašyti, o prireikus nustatyti asmenybę ir išaiškinti teisės pažeidimo aplinkybes, – iki 48 valandų.

3.2. Pasienio kontrolės punktų statinio paskirties bendrųjų reikalavimų taisyklės, patvirtintos Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vado 2009-01-06 įsakymu Nr. 4-1 „Dėl pasienio kontrolės punktų statinio paskirties bendrųjų reikalavimų taisyklių patvirtinimo“ (toliau vadinama – Taisyklės).

Taisyklių 38 punkte yra numatyti reikalavimai laikino sulaikymo patalpoms (toliau vadinama – Patalpos), kuriuose, be kita ko, numatyta, kad:

- 1) bendras plotas – ne mažesnis kaip 5 kvadratiniai metrai;
- 2) dirbtinis apšvietimas – ne mažesnis kaip 100 liuksų (lx). Elektros instaliacija montuojama paslėptu būdu, lempa apsaugoma metalinėmis grotelėmis ar kitomis apsauginėmis priemonėmis;
- 3) turi būti apšildomos (šildymo įrenginiai montuojami statybinėse konstrukcijose) bei natūraliai arba mechaniškai vėdinamos;
- 4) turi būti galimybė nuolat stebėti uždarytų asmenų elgesį (vizualiai, per vaizdo kameras ar kitas priemones). Vaizdo stebėjimo kameros turi būti įrengiamos pačiose laikino sulaikymo patalpose ir integruotos su bendra stebėjimo sistema. Turi būti įrengti pasikalbėjimo įrenginiai su PKP budėtoju. Langų stiklai, vaizdo stebėjimo kameros ir šviestuvai turi būti antivandaliniai;
- 5) laikinai sulaikyti asmenys negalėtų pasinaudoti patalpose esamais įrengimais nepageidaujamiems veiksams atlikti;
- 6) baldai turi būti pritvirtinti prie grindų ar sienos;
- 7) durys turi būti metalinės arba grotuotos. Jos turi atsidaryti tik į išorinę pusę.

3.3. Reikalavimai naujai įrengiamoms laikino sulaikymo patalpoms ir Laikino sulaikymo patalpų naudojimo taisyklės, patvirtinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vado 2013-07-11 įsakymu Nr. 4-373 „Dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos laikino sulaikymo patalpų įrengimo ir jų naudojimo taisyklių patvirtinimo“.

Pagal pirmiau nurodyto įsakymo 2 punktą, atliekant laikino sulaikymo patalpų einamąjį remontą, tarnybos rinktinių vadai įpareigoti taikyti šiuo įsakymu patvirtintus reikalavimus ir esamoms laikino sulaikymo patalpoms.

Laikino sulaikymo patalpa yra laikoma specialiai įrengta ir saugoma patalpa su atskiru įėjimu, skirta patalpinti laikinai sulaikytus asmenis, taip pat asmenis, kuriems taikomas administracinis sulaikymas, arba kitus asmenis, kurių atžvilgiu priimtas sprendimas pristatyti juos į tarnybines patalpas (Laikino sulaikymo patalpų naudojimo taisyklių 3 punktas).

III. TIKRINAMOS SRITYS IR NUSTATYTOS APLINKYBĖS

<p>DUOMENYS APIE UŽKARDOS PATALPAS</p>	<p>1. Kiek Patalpų yra Užkardoje?</p> <p>2. Kur yra įrengtos Patalpos?</p> <p>3. Kiek Patalpose yra įrengta laikino sulaikymo vietų ir koks šių Patalpų plotas?</p>	<p>1. Užkardoje yra 2 (dvi) Patalpos.</p> <p>2. Patalpos įrengtos Užkardos 1 (pirmajame) aukšte.</p> <p>3. Viena patalpa skirta laikyti 1 (vieną) asmenį. Užkardos vadas negalėjo nurodyti Patalpos ploto, tačiau, Biuro atstovams v jį apžiūrėjus, galima teigti, kad plotas yra mažesnis nei 5 m² (Užkardos vadas sutiko su šiuo pastebėjimu).</p>
---	---	---

	4. Ar Užkardos patalpos yra prieinamos asmenims su negalia?	4. Visos Užkardos patalpos neprieinamos žmonėms su negalia.
SULAIKYTIEJI	5. Kiek sulaikytųjų (vyrų, moterų, nepilnamečių) laikyta patikrinimo metu Užkardoje ir (arba) Patalpose? 6. Kiek vidutiniškai laiko sulaikytieji praleidžia Užkardoje? 7. Kiek vidutiniškai sulaikytojų vienu metu būna laikoma Patalpose?	5. Patikrinimo metu Užkardoje ir Patalpose asmenų nebuvo laikoma. 6. Pagal Užkardos vado pateiktą informaciją, Patalpos per paskutinius 4 (keturis) mėnesius (kuomet Užkardos vadas pradėjo eiti šias pareigas) nebuvo naudojamos. Sulaikyti asmenys laikomi tik iki 3 (trijų) valandų, bendrose Užkardos patalpose. Tačiau patikrinus pirmiau nurodytas patalpas, jose ant sienų rasti įrašai: „2014-01-09“ ir „2014-03-13“. Patikrinus <i>Pristatytų į užkardą asmenų apskaitos registrą</i> , nustatyta, kad pirmiau nurodytomis dienomis Užkardos pareigūnai buvo sulaikę asmenis, kurie galimai buvo patalpinti į Patalpas. <i>Pristatytų į užkardą asmenų apskaitos registre</i> neatsispindi sulaikytų asmenų laikymas Patalpose. 7. 1 (vienas) sulaikytasis vienu metu būtų laikomas vienoje Patalpoje (Užkardos vado pateikta informacija).
SAUGUMO PRIEMONĖS IR SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJA	8. Kiek ir kokių priemonių, užtikrinančių sulaikytųjų saugumą, taikoma Patalpoje? Ar Patalpoje naudojamos vaizdo stebėjimo kameros? Jei taip, tuomet ar užtikrinamas laikomų asmenų privatumas? 7. Ar moterys laikomos atskirai nuo vyrų, nepilnamečiai – atskirai nuo suaugusiųjų (išskyrus šeimas)?	8. Prieš talpinant į Patalpą, sulaikytieji yra kruopščiai patikrinami, ar su savimi neturi draudžiamų daiktų. Patalpa įrengta taip, jog laikinai sulaikyti asmenys negalėtų pasinaudoti joje esamais įrengimais nepageidaujamiems veiksams atlikti (pritvirtinti baldai, langai su grotomis, grotuotos durys). Patalpose neįrengtos vaizdo stebėjimo kameros, tačiau sulaikyti asmenys stebimi pro akutę duryse. Pasikalbėjimo įrenginiai su budėtoju Patalpose neįrengti, tačiau sulaikytieji gali išsikviesti pareigūną pasibeldę į duris. 7. Taip.

	8. Ar yra pasitaikę atvejų, jog sulaikyti asmenys imtų save žaloti? Kokių priemonių būtų imamasi, jei sulaikytasis pradėtų save žaloti?	8. Praktikoje pirmiau nurodytų atvejų nėra buvę. Užkardos pareigūnai taikytų specialiąsias priemones (nutrauktų veiksmus, izoliuotų ir pan.), suteiktų pirmąją medicinos pagalbą. Esant reikalui, būtų kviečiama greitoji medicinos pagalba arba asmuo būtų pristatytas į medicinos įstaigą.
LAIKYMO IR HIGIENOS SĄLYGOS	9. Ar Patalpose yra pakankamas natūralus / dirbtinis apšvietimas? 10. Kaip Patalpose užtikrinamas vėdinimas? 11. Ar Patalpos yra šildomos? 12. Kas kiek laiko ir kaip Patalpos yra tvarkomos? 13. Kokie baldai yra Patalpose? 14. Ar sulaikytiems sudarytos sąlygos naudotis tualetu? 15. Ar sulaikytiems asmenims yra duodama geriamojo vandens? 16. Kada paskutinį kartą buvo atlikta Patalpų dezinfekcija, dezinfekcija ir deratizacija?	9. Patalpose nėra natūralaus apšvietimo. Biuro darbuotojai įvertino dirbtinį apšvietimą, kuris, jų nuomone, yra nepakankamas. Užkardos vadas sutiko su šiuo įvertinimu. 10. Patalpose yra įrengta mechaninė vėdinimo sistema. 11. Patalpos nėra šildomos. 12. Patalpos nėra tvarkomos, kadangi, kaip teigė Užkardos vadas, jos nenaudojamos. Esant poreikiui, patalpas valytų valytoja, prižiūrinti visas kitas Užkardos patalpas. 13. Patalpose yra po vieną suolą, tačiau jie nėra pritvirtinti. 14. Asmenys pagal pageidavimą gali pasinaudoti bendru Užkardos tualetu, kuris yra gretimoje patalpoje ir kuriame yra būtinos higienos priemonės (tualetinio popieriaus, muilo). 15. Taip, sulaikytiems asmenims paprašius duodama geriamojo vandens. 16. Patalpų dezinfekcija, dezinfekcija ir deratizacija neatliekama.
SVEIKATOS PRIEŽIŪRA	17. Ar Užkardoje yra medicinos punktas? Jei taip, ar jis turi leidimą-higienos pasą? Jei ne, tuomet kokios sveikatos priežiūros paslaugos prieinamos Patalpose laikomiems asmenims?	17. Užkardos patalpose nėra medicinos punkto. Tačiau Užkardoje dirbantys pareigūnai yra išklaušę pirmosios medicinos pagalbos kursą ir gali sulaikytiems suteikti būtinąją medicinos pagalbą. Esant reikalui kviečiama greitoji medicinos pagalba bendruoju pagalbos telefonu. Jei greitoji medicinos pagalba negalėtų skubiai

	18. Ar Užkardoje yra pirmosios pagalbos vaistinė (-ės)?	atvykti, yra galimybė patiems pareigūnams pristatyti sulaikytąjį į asmens sveikatos priežiūros įstaigą. 18. Užkardoje nėra pirmosios pagalbos vaistinės.
ELGESYS SU SULAIKYTAIS ASMENIMIS	19. Ar sulaikytieji per 2014 metus buvo ir (arba) yra pateikę skundų dėl netinkamo Užkardos darbuotojų elgesio?	19. Sulaikytieji per 2014 metus nebuvo pateikę jokių skundų dėl Užkardos darbuotojų netinkamo elgesio.
KITOS SULAIKYTŲ ASMENŲ TEISĖS	20. Kaip ir kokios vertėjo paslaugos yra užtikrinamos sulaikytiesiems?	20. Užkardos pareigūnai dažniausiai sulaiko asmenis, kalbančius rusų kalba. Šią kalbą moka patys Užkardos darbuotojai, todėl atskiro vertėjo paslaugų nereikia. Esant atvejui, kuomet su sulaikytu asmeniu nepavyktų susikalbėti dėl jo ir Užkardos darbuotojų užsienio kalbų žinių trūkumų, būtų pasitelkiami atitinkamą kalbą mokantys kiti asmenys (vertėjai).
KITŲ INSTITUCIJŲ ATLIKTI PATIKRINIMAI	21. Ar Patalpose buvo atlikta žmogaus teisių padėties stebėseną? 22. Kada Patalpose paskutinį kartą atliktas visuomenės sveikatos centro patikrinimas?	21. Žmogaus teisių padėties stebėseną Patalpose nebuvo atlikta. 22. Visuomenės sveikatos centras per paskutinius 4 (keturis) mėnesius netikrino Patalpų.

IV. IŠVADOS

4. Apibendrinant patikrinimo metu nustatytas aplinkybes, susijusias su sulaikytų asmenų teisių padėtimi Užkardoje, atsižvelgiant į ataskaitos II ir III dalis, darytinos šios išvados:

4.1. Užkardoje įrengtos 2 (dvi) Patalpos, kurios iš esmės neatitinka teisės aktuose joms keliamų reikalavimų ir dėl to gali būti pažeidžiamos sulaikytų asmenų teisės;

4.2. sulaikytų asmenų uždarymas į Patalpas nėra fiksuojamas *Pristatyty į užkardą asmenų apskaitos registre*;

4.3. sulaikytiems asmenims užtikrinamos būtinosios paslaugos (priemonės, užtikrinančios sulaikytojų saugumą, sveikatos priežiūros paslaugos, kurias valstybė garantuoja sulaikytajam asmeniui, vertėjo paslaugos);

4.4. neįmanoma įvertinti Patalpų atitikimo visuomenės sveikatos saugos reikalavimams, kadangi nėra patvirtintas visuomenės sveikatos saugos reglamentas, kuris nustatytų atitinkamus reikalavimus Patalpoms;

4.5. pagrindinis įėjimas į Užkardą ir Patalpos yra neprieinami asmenims su negalia.

V. REKOMENDACIJOS

5. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į patikrinimo metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LR SKĮ 19 straipsnio 1 dalies 14 punkto nuostatomis, Valstybės sienos apsaugos tarnybos vadui generolui Vainiui Butinui rekomenduoja imtis priemonių užtikrinti, kad:

5.1. Užkardoje esančios Patalpos būtų įrengtos taip, kad atitiktų visus teisės aktuose joms keliamus reikalavimus;

5.2. Užkardos pareigūnams sulaikius asmenis ir juos patalpinant į Patalpą (jei priemonė taikyta), registracijos žurnaluose būtų nurodomi patalpinimo į Patalpą faktas, data ir laikas;

5.3. pagrindinis įėjimas į Užkardą ir Patalpos būtų pritaikyti asmenims su negalia.

6. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į patikrinimo metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LR SKĮ 19 straipsnio 1 dalies 8 punkto nuostatomis, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministrui Vyteniui Povilui Andriukaičiui rekomenduoja imtis priemonių užtikrinti, kad būtų parengtas ir priimtas visuomenės sveikatos saugos reglamentas, nustatantis visuomenės sveikatos saugos reikalavimus Patalpoms.

Apie Seimo kontrolieriaus rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus prašyčiau pranešti iki 2014-06-27.

Seimo kontrolierius, Įstaigos vadovas

Augustinas Normantas